

YSON LCSH-linkitysten linjaukset

YSON käsitteet on linkitetty Yhdysvaltain kongressin kirjaston ylläpitämän Library of Congress Subject Headingsin (LCSH) vastaaviin käsitteisiin aina silloin, kun soveltuva vastine on ollut saatavilla. Linkitysten tarkoituksena on rikastaa YSON sisältöjä yhdistämällä ne ulkomaisten sanastoresurssien käsitteisiin ja näillä kuvailtuihin aineistoihin. Linkitykset auttavat tiedonhakijaa löytämään itselleen relevantteja aineisto tehokkaasti ja täsmällisesti. Lisäksi kopioluetteloinnissa päästään paremmin hyödyntämään tietokannoista löytyviä valmiita, LCSH:lla tehtyjä sisällönkuvailuja.

Vaikka YSO ja LCSH ovat molemmat kirjastoaineistojen sisällönkuvailuun tarkoitettuja sanastoja, ne eroavat toisistaan sekä sisältönsä että rakenteensa osalta. Erot selittyvät paljolti sillä, että sanastot ovat syntyneet erilaisten kieli- ja kulttuuripiirien tarpeista. Lisäksi molemmilla on oma historiansa ja sen myötä vakiintuneet käytännöt. Näistä eroavaisuuksista johtuen sanastot sisältävät erilaista käsitteistöä, eikä yksittäisten käsitteiden välille voida aina määrittää täydellistä vastaavuutta. Käsitteitä linkittäessä onkin syytä määritellä vaadittavan vastaavuuden taso, eli kuinka läheisiä käsitteiden täytyy olla, jotta ne voidaan linkittää toisiinsa. Ratkaisut tehdään aina tapauskohtaisesti, mutta määriteltyjä linjauksia noudattaen, jotta ne säilyisivät mahdollisimman yhtenäisinä läpi koko ontologian.

Linkityksissä käytetään closeMatch-, broadMatch- ja narrowMatch-suhteita. Niiden käyttö jakautuu seuraavasti:

- **CloseMatch:** käsitteet ovat lähes tai täysin toisiaan vastaavat tyypillisissä käyttökonteksteissa.
- **BroadMatch:** YSO-käsite on linkitetty merkitykseltään laajempaan LCSH-käsitteeseen.
- **NarrowMatch:** YSO-käsite on linkitetty merkitykseltään kapeampaan LCSH-käsitteeseen tai LCSH-vastine on subdivision-tyyppinen, eli käytettävissä ainoastaan osana ketjua varsinaisen pääsanana lisämääräenä.

Linkitysten tavoitteena ei ole löytää jokaiselle YSO-käsitteelle vastinetta LCSH:sta. NarrowMatch- ja broadMatch-suhteita käytetään vain silloin kun soveltuva vastine on tarkkuustasoltaan sellainen, että linkitys tuottaisi lisäarvoa tiedonhaun tai kopioluetteloinnin apuvälineenä. Jos lähin soveltuva vastine on merkitykseltään YSO-käsitettä huomattavan paljon laajempi/suppeampi, jää linkityksestä saatava hyöty kyseenalaiseksi (esim. YSO-käsitteellä kampaaja t on broadMatch-suhde LCSH-käsitteeseen beauty operators, toisaalta YSO-käsite espoolaisuus on liian kaukana lähimmästä LCSH-vastineesta identity).

CloseMatch-suhdetta käytetään silloin, kun käsitteet ovat niin lähellä toisiaan, että sopisivat toistensa vastineiksi sisällönkuvailussa ilman, että palautettavat hakutulokset oleellisesti muuttuisivat. Vastaavuutta arvioitaessa tarkastellaan, mihin käsitteellä viitataan ja missä yhteyksissä sitä käytetään. Lisäksi on syytä pohtia, millaisia suhteita sillä on sanaston muihin käsitteisiin, ja millaisia ohjaustermejä ja käyttöhuomautuksia sille on annettu. Pelkkä termitason vastaavuus ei vielä riitä perusteeksi, sillä sama ilmaisu voi tarkoittaa eri asioita eri konteksteissa.

Esimerkkejä tehdyistä linkityksistä:

closeMatch-linkitykset

1. Molemmista sanastoista löytyy toisiaan vastaavat käsitteet
2. Käsitteet vastaavat toisiaan, mutta toisessa sanastossa käytetään yksikkö- ja toisessa monikkumuotoa.
3. Käsitteet vastaavat toisiaan käsitetasolla, mutta eroavat termitasolla (eri termit prefLabelina).
4. Käsitteiden välillä on merkitysero mutta ne on hyvin lähellä toisiaan (esim. kulttuurisidonnaiset käsitteet, joissa täydellisen vastaavuuden saavuttaminen on hyvin epätodennäköistä).
5. Käsite on monitulkintainen tai sisältää erilaisia aspekteja, ja soveltuvia linkitysvastineita löytyy useita. Kyseessä ei kuitenkaan ole hierarkkinen merkitysero, ts. toinen käsite ei sisälly toiseen.

	YSO-käsite	YSO-käsite englanniksi	LCSH-vastine	Linkityssuhde
1	enemmistöt	majorities	majorities	closeMatch
2	energiateollisuus	energy industry	energy industries	closeMatch
3a	laboratoriovälineet	laboratory equipment	laboratories--equipment and supplies	closeMatch
3b	lakiehdotukset	government bills	bills, legislative	closeMatch
4	alkuopetus	elementary education Note: Refers to the first two years of primary school education: the 1st and 2nd grades	education, primary Note: Here are entered works on education limited to grades one through three or four.	closeMatch
5a	hampaiden hoito	dental hygiene	dental hygiene teeth--care and hygiene	closeMatch closeMatch
5b	avaruuslennot	space flights	space flights Note: Here are entered works giving accounts of events and experiences during specific manned space flights. space flight Note: Here are entered works on the physics and technical details of locomotion beyond the earth's atmosphere.	closeMatch closeMatch

5c	esikoululaiset + esikouluikäiset	preschool pupils + preschool children (age group)	preschool children	closeMatch closeMatch
----	-------------------------------------	--	--------------------	------------------------------

Silloin kun linkitysvastineita löytyy useita, mutta ne ovat toistensa suoria ylä- ja alakäsitteitä, riittää yleensä, että linkitys tehdään vain ylimmälle tasolle.

BroadMatch- / narrowMatch-linkitykset

1. Toisen sanaston laajaa käsitettä vastaa toisessa sanastossa yksi tai useampi kapeampimerkityksinen käsite, ts. merkitysero on selkeästi hierarkkinen
2. Toisessa sanastossa on yhden käsitteen eri käyttökontekstit omina käsitteinään.
3. LCSH:n linkitysvastine on subdivision-tyyppinen, eli käytettävissä ainostaan osana ketjua.

	YSO-käsite	YSO-käsite englanniksi	LCSH-vastine	Linkitys suhde
1a	nostaminen + kantaminen [kaksi eri käsitettä]	lifting + carrying	lifting and carrying	broadMatch broadMatch
1b	saippuaoopperat	soap operas	radio soap operas + television soap operas	narrowMatch narrowMatch
2a	hysteria	hysteria	hysteria + hysteria (social psychology)	narrowMatch narrowMatch
2b	verismi	verismo	Verismo (Italian literature) + Verismo (Opera)	narrowMatch narrowMatch
2c	kambrikautsi	Cambrian	Geology, Stratigraphic--Cambrian Paleobotany--Cambrian Paleoecology--Cambrian Paleontology--Cambrian	narrowMatch narrowMatch narrowMatch narrowMatch
3	Historia	history	history history Note: Use as a topical subdivision under names of countries, cities, etc., and individual corporate bodies, uniform titles of sacred works, and under classes of persons, ethnic groups, and topical headings.	closeMatch narrowMatch

Milloin linkitystä ei tehdä:

1. YSON käsitteelle ei löydy tyhjentävää käännösvastinetta vaan se voi kääntyä käyttökontekstista riippuen usealla eri tavalla. Englanniksi eri merkitykset voivat olla hyvin kaukana toisistaan.
2. Lähin soveltuva linkitysvastine on liian yleinen tai liian spesifi.
3. Käsitteet vastaavat toisiaan vain ohjaustermien tasolla.
4. LCSH:n vastine on auktorisoimaton termimuoto.

	YSO-käsite	YSO-käsite englanniksi	LCSH-vastine	Linkityssuhde
1	säännöstely	regulation (rationing)	regulation + rationing	-
2	helsinkiläisyys	regional identity of Helsinki residents	identity (psychology)	-
3	kiintymys	affection	love, ohjaustermi affection kindness, ohjaustermi affection friendship, ohjaustermi affection	-
4	a cappella -musiikki	a cappella	A cappella . . NOTE: Reference record only; not a valid heading.	-